

РЕЦЕНЗІЯ

доктора юридичних наук, професора Сороки Лариси Володимирівни на дисертаційне дослідження Іваненка Миколи Михайловича на тему «Адміністративно-правові засади взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування», подане до захисту на здобуття ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Ступінь актуальності обраної теми. Побудова системи нормативно-правового регулювання суспільно-управлінських відносин у відповідності до європейських стандартів наразі здійснюється в Україні у контексті поетапної трансформації відносин публічного адміністрування (публічного управління). Навіть після початку повномасштабного ворожого вторгнення, питання децентралізації управлінських відносин залишається актуальним у законотворенні та правозастосуванні, зокрема, і у частині гарантування місцевого самоврядування, яке сформувалося як правовий інститут із законодавчо закріпленим переліком прав, обов'язків та повноважень місцевих самоврядних органів.

Суспільні процеси децентралізації влади в нашій державі та удосконалення правових засад реформування процесу розвитку сільських територій наразі залишаються одним з головних пріоритетів публічного адміністрування по тій причині, що наша держава володіє високим сільськогосподарським виробничим потенціалом та орієнтована на експорт сільськогосподарської продукції. Крім того, значна частина населення сільських територіальних громад зайнята у сільськогосподарському виробництві та сприяє забезпеченню продовольчого та сировинної безпеки держави. Виходячи з цього, удосконалення нормативно-правового регулювання відносин взаємодії суб'єктів аграрного сектору та органів місцевого самоврядування наразі є важливим завданням представників вітчизняної науки адміністративного права.

Саме удосконаленню адміністративно-правових засад взаємодії суб'єктів аграрного сектору та органів місцевого самоврядування України і присвячена дисертація Іваненка М. М., що підтверджує актуальність дослідження важливого для держави питання завершення процесу децентралізації публічного управління та вирішенню ряду інших питань в сучасних умовах дії правового режиму воєнного стану.

Оцінка наукового рівня дисертації і наукових публікацій здобувача.

Вивчення дисертаційної роботи та наукових публікацій дисертанта свідчить про логічність викладення результатів дослідження, а також показує, що визначені Іваненком М. М., мета, об'єкт, предмет і завдання дослідження дозволяє в повній мірі розкрити обрану тему дисертації.

Об'єкт дослідження складають суспільно-економічні та управлінські правовідносини, що виникають у процесі взаємодії суб'єктів аграрного сектору та органів місцевого самоврядування.

Предметом дослідження є адміністративно-правове регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування.

Основні наукові результати дисертаційного дослідження Іваненка М. М. висвітлено в чотирьох наукових статтях, опублікованих у наукових фахових виданнях України, а також в чотирьох тезах доповідей на науково-практичних конференціях, дві з яких підготовлені у співавторстві.

Викладене дає підстави стверджувати, що дисертація Іваненка М. М. «Адміністративно-правові засади взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування» виконана на високому науковому рівні.

Новизна представлених теоретичних та/або експериментальних результатів проведених здобувачем досліджень, повнота викладу в опублікованих працях. Дисертація присвячена дослідженню основних засад адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування. Актуальність обраної дисертантом теми дослідження не викликає сумнівів, відповідає викликам сучасності та завданням з удосконалення норм вітчизняного законодавства й підзаконних

актів, що регулюють діяльність суб'єктів публічної адміністрації та їх взаємодію з різними групами громадянського суспільства.

Удосконалено понятійно-категоріальний апарат, зокрема тлумачення таких понять, як «механізмом адміністративно-правового регулювання» взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування, «ініціативна діяльність» господарюючих суб'єктів на території громади свого місцезнаходження, удосконалено розумінню сутності поняття «сільська громадськість». Автор також удосконалює тлумачення поняття «ініціативна діяльність» господарюючих суб'єктів на території громади свого місцезнаходження як періодична чи систематична діяльність господарюючих суб'єктів (у т. ч. суб'єктів аграрного сектору) по фінансовому, матеріальному та іншому забезпеченню сільських громад території свого місцезнаходження, у межах самостійно визначених видатків, з метою досягнення соціально-економічних результатів розвитку таких територіальних громад.

На основі дослідження норм чинного законодавства дисертант визначає види відносин органів місцевого самоврядування з суб'єктами господарювання, що не перебувають у комунальній власності відповідних територіальних громад: 1) будуються на договірній і податковій основі та на засадах підконтрольності у межах повноважень, наданих органам місцевого самоврядування законом; 2) з питань, віднесених до відання органів місцевого самоврядування, на їх вимогу підприємства, установи та організації, надають відповідну інформацію; 3) органи місцевого самоврядування можуть виступати з ініціативою щодо перевірок, організувати їх проведення.

На основі дослідження законодавчих повноважень виконавчих органів сільських, селищних рад щодо їх взаємодії з суб'єктами господарювання визначає види договірних засад такої взаємодії: 1) залучення до участі в комплексному соціально-економічному розвитку сіл, селищ, міст, координація цієї роботи на відповідній території; 2) розміщення замовлень на виробництво продукції, виконання робіт (послуг), необхідних для територіальної громади; 3) залучення коштів на будівництво, розширення, ремонт і утримання на

пайових засадах об'єктів соціальної і виробничої інфраструктури тощо;
4) організація благоустрою населених пунктів, залучення з цією метою коштів, трудових і матеріально-технічних ресурсів тощо.

На підставі аналізу адміністративного регулювання бюджетно податкових відносин, дисертант надав теоретико-правове обґрунтування способу фіскальної взаємодії суб'єктів аграрного сектору та органів місцевого самоврядування, який полягає у: а) наданні податкових пільг зі сплати місцевих податків та зборів суб'єктам аграрного сектору, які здійснюють матеріальну підтримку функціонуванню територіальних громад; б) бюджетному фінансуванні (субсидювання) окремих видатків суб'єктів аграрного сектору (компенсація коштів виділення коштів за ремонт приміщень, оплату послуг зв'язку, навчання персоналу тощо).

Результати дослідження дисертанта знайшли комплексне втілення у запропонованому проекті Місцевої програми взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування щодо забезпечення сталого розвитку сільської (селищної) територіальної громади. У пропонованому проекті визначені напрями взаємодії: соціально-економічний розвиток та екологічний стан територіальної громади, ресурсне та організаційне забезпечення сталого розвитку громади, а також дисертантом визначено очікувані результати від реалізації місцевої програми сталого розвитку сільської територіальної громади на перспективу тощо.

Крім зазначеного, у роботі містяться інші положення, висновки та рекомендації, які в сукупності забезпечують цілісність наукової новизни проведеного дослідження.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Обґрунтованість отриманих результатів дослідження, сформульованих положень і висновків дисертаційної роботи Іваненка М. М. не викликають суттєвих зауважень. Висновки в дисертації сформовано відповідно до отриманих результатів, у дисертації чітко простежується логічний ланцюг від

виявлення проблемних моментів у законодавстві чи діяльності публічних та приватних суб'єктів дослідження до їх вирішення шляхом пропозицій удосконалення адміністративно-правових відносин в сфері публічного адміністрування.

Обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, також забезпечена аналізом актуальних пропозицій законодавця щодо удосконалення норм права, а також внесенням до тексту дисертації правових новел та прикладів позитивного міжнародного досвіду регулювання зазначеного типу відносин.

Отже, результати дисертаційного дослідження Іваненка М. М., які винесено на захист, є достатньо аргументованими, обґрунтованими, логічними та переконливими, мають високий ступінь наукової новизни та практичне значення.

Рівень виконання поставленого наукового завдання, оволодіння здобувачем методології наукової діяльності. Наукові результати й положення, що винесені на захист, отримано завдяки використанню різноманітних методів, таких як: порівняльно-правовий, формально-юридичний, аналізу, синтезу, опису, групування, правотворчості. Емпіричну базу дослідження становлять наукові напрацювання щодо адміністративно-правового регулювання приватно-публічних відносин у частині взаємодії суб'єктів господарювання різних форм власності та організаційно-правових форм з органами місцевого самоврядування в Україні.

Постановка завдань, визначення мети, об'єкта та предмета дослідження є чіткими, зрозумілими й такими, що цілком відповідають загальним вимогам. Завдання наукового пошуку виконано, мети роботи досягнуто.

Теоретичне і практичне значення результатів дослідження. Сформульовані та аргументовані в дисертації теоретичні положення, висновки, пропозиції та рекомендації впроваджено й надалі може бути використано у: *науково-дослідній діяльності* – як основа подальших досліджень адміністративно-правових засад взаємодії суб'єктів аграрного сектору з

органами місцевого самоврядування; у *правотворчій діяльності* – для подальшого вдосконалення чинного законодавства України в частині взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування щодо забезпечення сталого розвитку сільської (селищної) територіальної громади; у *правозастосовній діяльності* – для поліпшення стану практичної реалізації встановлених законодавством заходів адміністративного, бюджетного та податкового регулювання взаємовідносин між державою, суб'єктами аграрного сектору, органами місцевого самоврядування; у *освітньому процесі* – під час розроблення та викладання навчальної дисципліни «Адміністративне право та процес: доктринальні та практичні проблеми».

Оцінка змісту дисертації, її завершеності в цілому. Дисертація Іваненка М. М. викладена українською мовою та має чітку структуру, що відповідає вимогам МОН України та порядку присудження ступеня доктора філософії.

Дисертація складається із вступу, трьох розділів, що містять дев'ять підрозділів, висновків, списку використаних джерел і додатків. Загальний обсяг дисертації становить 296 сторінок. Загальний обсяг дисертації становить 224 сторінки, список використаних джерел складається із 196 найменувань, додатки містяться на 14 сторінках.

Перший розділ «Теоретико-правова основа взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування» складається з трьох підрозділів, присвячених: характеристиці взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування як адміністративно-правової категорії; нормативно-правовому регулюванню взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування; дослідженню науково-теоретичних позицій правознавців щодо взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування.

Другий розділ «Організаційно-правове забезпечення взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування» складається з трьох підрозділів, які присвячені: визначенню поняття та структури механізму

адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування; аналізу правових форм та основних способів взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування, дослідженню особливостей адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору різних організаційно-правових форм з органами місцевого самоврядування.

Третій розділ «Перспективи адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування» складається з трьох підрозділів, які присвячені вирішенню питань формування механізму залучення суб'єктів аграрного сектору до реалізації органами місцевого самоврядування програм сталого розвитку сільських територіальних громад; формуванню напрямів удосконалення правовідносин місцевої податкової взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування та правовому забезпеченню співробітництва суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування за сприяння громадських об'єднань.

Після кожного розділу й дисертації загалом сформульовано *висновки*, у яких висвітлено зміст розглянутих питань. Висновки відповідають отриманим результатам, мають належну аргументацію та високий рівень достовірності.

Дисертант пропонує низку змін доповнень до чинного законодавства. Зокрема, запропоновано удосконалення правового механізму державної стратегії сталого розвитку сільських територіальних громад шляхом доповнення ст. 6 Закону України «Про охорону навколишнього природного середовища» нормою щодо залучення суб'єктів аграрного сектору та місцевих громадських організацій до процесу розробки органами місцевого самоврядування проектів екологічних програм, їх вивчення, підготовки зауважень та пропозицій щодо запропонованих проектів, проведення публічних слухань. Визначається доцільним доповнити дефініцією «сільська громадськість» категоріальний апарат Закону України «Про громадські об'єднання» для забезпечення зростання рівня соціально-політичної

популярності професійних громадських об'єднань на селі. Пропонується доповнити внесений КМ України на розгляд ВР України проект Закону України «Про стимулювання розвитку агропромислового комплексу України» у частині створення громадських об'єднань суб'єктів аграрного сектору (населеного пункту, об'єднаної територіальної громади, району, області) з метою надання допомоги його членам. Також запропоновано Проект документу «Місцева програма взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування щодо забезпечення сталого розвитку сільської (селищної) територіальної громади» як конкретну юридичну конструкцію для затвердження Кабінетом Міністрів України.

Загалом, дисертація Іваненка М. М. вирізняється послідовним викладом матеріалу, глибиною сформульованих думок, що свідчить про достатній рівень та наукову спроможність дисертанта. Зміст роботи, перелік наукових публікацій доводить наукову зрілість, володіння здобувачем методикою дослідницької роботи, умінням узагальнювати досягнуте в науці і на основі досягнутого самостійно формулювати гіпотези, положення, висновки, які мають концептуальний характер та є основою для подальших наукових пошуків у цьому напрямку.

Рекомендації щодо подальшого використання результатів дисертації на практиці. Отримані результати дисертаційного дослідження Іваненка М. М. «Адміністративно-правові засади взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування» можуть бути рекомендовані до використання під час підготовки й підвищення кваліфікації працівників органів місцевого самоврядування, у нормотворчій діяльності таких органів, під час підготовки наукових публікацій та монографій з питань адміністративно-правового регулювання відносин публічно-приватного партнерства.

Зауваження щодо оформлення та змісту дисертації, запитання до здобувача. Загалом позитивно оцінюючи наукову роботу Іваненка М.М., необхідно спрямувати увагу на деякі дискусійні питання, які потребують, на нашу думку, додаткової аргументації або пояснень під час захисту:

1) Визначаючи перелік суб'єктів, які забезпечують реалізацію державної політики в аграрному секторі (стор. 29), автор відносить до «організацій, що здійснюють реалізацію державної аграрної політики»: недержавні (громадські) організації та інших суб'єктів суспільних відносин. Доцільно пояснити кого автор відносить до «інших суб'єктів» та пояснити їх роль у реалізації державної політики в аграрному секторі.

2) Автор визначає, що механізм адміністративно-правового регулювання взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування містить сукупність взаємопов'язаних елементів різних галузей права (стор. 83). Дане наукове дослідження мало б більш завершений вигляд при умові аналізу таких елементів та визначення згаданих галузей права.

3) Потребує пояснення позиція дисертанта про те, що «лише окремі загальнодержавні та місцеві податки і збори, а також окремі неподаткові платежі мають раціональне фіскальне спрямування та можуть сприяти наповненню місцевих бюджетів необхідного рівня» (стор. 108).

Однак, висловлені зауваження за своєю сутністю не є критичними, мають лише рекомендаційний характер.

Відсутність порушень академічної доброчесності. Під час вивчення як дисертаційного дослідження, так і наукових публікацій автора фактів порушення академічної доброчесності не виявлено. Дисертація Іваненка М.М. є оригінальною, самостійно виконаною науковою працею.

Висновок про відповідність дисертації поставленим вимогам. Підсумовуючи, можна зробити висновок, що дисертація Іваненка М. М. на тему «Адміністративно-правові засади взаємодії суб'єктів аграрного сектору з органами місцевого самоврядування» сприймається як цілісне завершене монографічне дослідження, містить в собі наукові висновки і рекомендації, що мають істотне значення, відповідає вимогам МОН України. Рецензоване наукове дослідження, його результати та оформлення відповідають спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу

вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а Іваненко М.М. заслуговує на присудження йому ступеня доктора філософії (галузь знань 08 «Право», спеціальність 081 «Право»).

Рецензент:

завідувач відділу докторантури і аспірантури

Науково-дослідного інституту публічного права,

доктор юридичних наук, професор

Лариса СОРОКА